

Scientific journal
PHYSICAL AND MATHEMATICAL EDUCATION
 Has been issued since 2013.

ISSN 2413-158X (online)
 ISSN 2413-1571 (print)

Науковий журнал
ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНА ОСВІТА
 Видається з 2013.

<http://fmo-journal.fizmatsspu.sumy.ua/>

Гаврілова Л.Г., Бескорса О.С., Ішутіна О.Є. Цифрові форми міжкультурної комунікації в освіті: досвід реалізації проекту Еразмус+Жан Моне Модуль. *Фізико-математична освіта*. 2021. Випуск 3(29). С. 44-50.

Havrilo L., Beskorsa O., Ishutina O. Digital forms of intercultural communication in education: experience of Erasmus + Jean Monnet Module implementation. *Physical and Mathematical Education*. 2021. Issue 3(29). P. 44-50.

DOI 10.31110/2413-1571-2021-029-3-007

УДК 37.013.43:81:378.4

Л.Г. Гаврілова

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Україна

havrilovalg@gmail.com

ORCID: 0000-0003-1814-5323

О.С. Бескорса

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Україна

beskorsyhelen@gmail.com

ORCID: 0000-0001-8018-8549

О.Є. Ішутіна

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Україна

olenaishutina@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7801-4205

ЦИФРОВІ ФОРМИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ОСВІТІ: ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ ЕРАЗМУС+ЖАН МОНЕ МОДУЛЬ

АНОТАЦІЯ

Формулювання проблеми. У статті представлено деякі аспекти впровадження навчального курсу «Міжкультурні комунікаційні студії», розробленого за проектом Erasmus + Jean Monnet Module «Україна – ЄС: міжкультурна комунікація в освіті»/«Ukraine – EU: Intercultural Communication in Education» для здобувачів магістерського рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Доведено, що включення до названого курсу окремої теми «Цифрова комунікація в освіті», поданої у формі дистанційного курсу, є актуальним в умовах стрімкої інформатизації та глобалізаційних процесів у суспільстві та освіті, а також майже тотального дистанційного навчання, спричиненого світовою пандемією COVID-19. Тому основною метою статті є висвітлення структури і змісту дистанційного курсу, огляд основних форм цифрової комунікації, реалізованої в умовах дистанційного навчального середовища.

Матеріали і методи. Метод, на основі якого відбувалось проектування дистанційного курсу, це так звана теорія п'яти етапів В. Кухаренка, В.Бикова та ін., що вміщує аналіз, проектування, розвиток, виконання та оцінку. На сьогоднішній описаний у статті курс після проходження всіх етапів, перебуває у стані вдосконалення та оновлення матеріалів, зокрема онлайн сервісів для реалізації цифрової комунікації.

Результати. Серед результатів дослідження: визначення місця дистанційного курсу «Цифрова комунікація в освіті» в структурі навчального курсу «Міжкультурні комунікаційні студії» в проекті програми Еразмус+ напрямку Жан Моне «Україна – ЄС: міжкультурна комунікація в освіті»; висвітлення структури та тематики курсу, основних компетентностей та результатів навчання, що мають бути сформованими за результатами вивчення курсу; опис змісту теоретичної частини, практичних занять, форм самостійної роботи здобувачів освіти. Виокремлено основні форми цифрової комунікації, серед яких: універсальні форми, форми наукової комунікації, навчальної цифрової та комунікації з використанням засобів мультимедіа.

Висновки. У висновках відзначено оцінку результатів навчання, надану студентами та сформульовано перспективи подальшого дослідження.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: комунікація, міжкультурна комунікація, цифрова комунікація, європейські цінності, цифровий етикет.

ВСТУП

Постановка проблеми. Erasmus+ – одна з відомих програм Європейського Союзу, що охоплює академічну сферу, освіту, молодіжну політику, спорт. Вона включає проекти співпраці, партнерства, мобільності у сфері освіти. Наразі основними цілями роботи програми, як оголошено Європейською Комісією та зазначено на сайті Національного

Erasmus+ офісу в Україні (erasmusplus.org.ua), є сприяння академічній мобільності у сфері освіти та професійного розвитку; сприяння неформальній та інформальній навчальній мобільності у сфері молоді; сприяння навчальній мобільності персоналу сфери спорту (Про програму, 2021). У галузі вищої освіти одним із ключових напрямів діяльності програми Еразмус+ є напрям Жан Моне, який орієнтований на викладання та дослідження з метою активізації євроінтеграційного дискурсу, сприяння досконалості євроінтеграційних студій, залучення українських ЗВО до дослідження євроінтеграційних процесів та поширення ідей Об'єднаної Європи. Саме цей напрям був обраний викладачами кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», якими від листопада 2020 року розпочато виконання проєкту за модулем «Україна – ЄС: міжкультурна комунікація в освіті»/«Ukraine – EU: Intercultural Communication in Education». У межах проєкту передбачено впровадження навчального курсу «Міжкультурні комунікаційні студії», до змісту якого включено різні аспекти міжкультурної комунікації, зокрема і цифрової, що в умовах стрімкої інформатизації та глобалізаційних процесів у суспільстві та освіті, а також майже тотального дистанційного навчання, спричиненого світовою пандемією COVID-19, стало надзвичайно **актуальним**.

Поняття міжкультурної комунікації та пов'язаної з ним категорії міжкультурної компетентності є достатньо поширеними в сучасному вітчизняному та зарубіжному науковому обігу, вони висвітлюються в педагогіці, культурології, соціології, досліджуються філологами та представниками інших наук. Приміром, I. Hill (2006) розглядає міжкультурну комунікацію у двох аспектах: когнітивному (знання про власну культуру та інші культури) та афективному (міжкультурна чутливість). З точки зору I. Бахова (2012), міжкультурна комунікація є підґрунтям для соціокультурних змін і багатоякісним та динамічним соціальним феноменом, який, з одного боку, передбачає здатність до сприйняття іншокультурних елементів, з іншого – демонструє здатність транслювати свої цінності в інші культури. В. Манакін (2012), аналізуючи взаємозв'язок мови й міжкультурної комунікації, вказує, що вона виступає як ціннісно-нормативний регулятив культурної діяльності і відрізняє одне суспільство від іншого, сприяє його інтеграції та перетворює на культурну самобутність. На думку науковця, міжкультурна комунікація є генератором смислів культури, базовим елементом формування, відтворення і трансляції культури як у цілому, так і її складових (Манакін, 2012).

Значна кількість дослідників розглядають міжкультурну комунікацію в аспекті вивчення мов, вважаючи, що провідним засобом міжкультурної та міжнародної комунікації є англійська мова (Гаврілова, Ябурова, 2017; Гаврілова, Бескорса, Іштутіна, 2019). Інші науковці (Gudykunst та ін., 2005; Ting-Toomey & Dorjee, 2015), крім мови, акцентують увагу на стилі спілкування, який включає функціональність та виразність.

На сьогодні міжкультурна комунікація через карантинні обмеження, спричинені пандемією COVID-19, відбувається переважно в цифровій формі. Тож під час розроблення та впровадження курсу «Міжкультурні комунікаційні студії» в рамках проєкту програми Еразмус+ напрям Жан Моне «Україна – ЄС: міжкультурна комунікація в освіті»/«Ukraine – EU: Intercultural Communication in Education» було виділено окрему тему, присвячену цифровій комунікації в освіті й подану у вигляді дистанційного курсу. Висвітимо зміст і структуру цього дистанційного курсу, оглянемо основні форми цифрової комунікації, реалізовані в умовах дистанційного навчального середовища, що і становитиме **мету даної статті**.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основним методом було проєктування дистанційного курсу, що базувалося на запропонованій В. Кухаренком, В. Биковим та іншими вченими «теорії п'яти етапів», яка вміщує:

- аналіз (аналізується діяльність, цільова група, формуються завдання та мета навчання);
- проєктування (формується послідовність навчання, визначаються засоби навчання, описується навчальна активність (через приклади, дослідження) та створюється схема навчання);
- розвиток (йде у відповідності до сценарію дистанційного курсу, створюються вправи, матеріали та інструменти, відбувається налагодження курсу та тестування);
- виконання (обрана група проходить навчання у курсі);
- оцінка (виконується поточне та підсумкове оцінювання) (Биков та ін., 2008).

Крім того, залучалися науково-теоретичні методи аналізу джерел та використання наявного досвіду проєктування дистанційних курсів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Навчальний курс «Міжкультурні комунікаційні студії» в проєкті програми Еразмус+ напрям Жан Моне «Україна – ЄС: міжкультурна комунікація в освіті» введено до професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальності 013 Початкова освіта магістерського рівня як позакредитну дисципліну. На вивчення курсу відведено 9 кредитів ЄКТС (270 годин, із яких 90 годин аудиторних, решта – на самостійну роботу здобувачів вищої освіти). Курс складається із дев'яти тем:

1) *Комунікаційні стратегії Європейського суспільства* (Communicative strategies of European society), що має на меті формування розуміння та здатності обговорювати виклики європейського суспільства, усвідомлення найефективніших методів та стратегій міжкультурної комунікації із використанням вербальних та невербальних засобів.

2) *Мова та міжкультурна комунікація* (Language and Intercultural Communication), що забезпечує надання знань про визначення культурних відмінностей у стилях спілкування та вироблення навичок вибору вербальних засобів для ефективного усного та письмового спілкування.

3) *Основи міжособистісного спілкування* (Foundations of Interpersonal Communication), що надає огляд психологічних, комунікативних, реляційних, контекстних та дискурсивних стратегій для налагодження міжособистісних стосунків.

4) *Культурна комунікація та етнічна ідентичність* (Culture Communication and Ethnic Identity) для розвитку навичок свідомого вибору щодо поведінки в конкретній ситуації, щоб ефективно спілкуватися; посилення розуміння ідентичності та міжгрупових відносин.

5) *Управління міжособистісними та міжгруповими конфліктами* (Interpersonal and Intergroup Conflict Management) для розвитку навичок вирішення конфліктних ситуацій шляхом опанування ефективних стратегій боротьби з культурними та гендерними відмінностями.

6) *Цифрова комунікація в освіті* (Digital Communication in Education), що забезпечує розуміння ролі цифрових послуг для налагодження міжкультурного спілкування в сучасному академічному середовищі.

7) *Європейська політика інтернаціоналізації вищої освіти: полікультурні аспекти* (European Higher Education Internationalization Policy: Multicultural Aspects) для розуміння основних культурних концепцій, акумуляції, полікультурної освіти, передових практик та навичок, щоб стати компетентним мультикультурним педагогом.

8) *Напрями розвитку соціокультурної складової інтернаціоналізації вищої освіти в Україні* (Areas of Developing Sociocultural Component of Higher Education Internationalization in Ukraine), що забезпечуватиме усвідомлення необхідності розвитку культурно-інклюзивного середовища сучасного українського університету; розвиток навичок проведення наукових досліджень та епістемологічних умінь.

9) *Соціальне спілкування – поняття, функції, значення. Міжкультурна комунікація задля соціальних змін* (Social communication – concepts, functions, importance. Intercultural Communication for Social Change), що має розвинути навички критичного мислення студентів щодо ролі соціальної комунікації, медіа, міжкультурної комунікації в сучасному суспільстві.

У загальній структурі навчального курсу лише одна тема – «Цифрова комунікація в освіті» – запланована як дистанційний курс. Проте умови викладання на початку 2021 року, тотальний перехід вищої освіти на дистанційну форму навчання призвели до переведення всього курсу в дистанційний формат у середовище MOODLE ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Сконцентруємо увагу на особливостях побудови дистанційного курсу «Цифрова комунікація в освіті» (рис. 1), на опанування якого відведено 30 годин / 1 кредит ЕКТС (12 годин контактних: 4 години онлайн лекцій та 8 годин онлайн практичних занять; 18 годин самостійної роботи). Курс завершується заліком у формі тестового контролю.

Рис. 1. Головна сторінка дистанційного курсу в середовищі MOODLE ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Вивчення курсу забезпечує сформованість в майбутніх учителів початкової школи таких компетентностей:

загальні:

- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність діяти соціально відповідально і свідомо;
- здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

спеціальні:

- здатність спілкуватися державною та іноземною мовами для забезпечення усної та письмової академічної комунікації;
- здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати відкриті ресурси, інформаційно-комунікаційні та цифрові технології, оперувати ними як комунікаційними засобами;
- здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, формувати мотивацію здобувачів до навчання та організовувати їхню пізнавальну діяльність;
- здатність до проектування цифрового освітнього середовища підготовки вчителів англійської мови початкової школи.

Загальні та спеціальні компетентності співвідносяться із ключовими (Key Competences for LifeLong Learning), визначеними Європейськими еталонними рамками (Recommendation, 2006; Proposal, 2018), адаптованими в Законі України «Про освіту» (2017), а також компетентностями, сформульованими в стандарті вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта галузі знань 01 Освіта/Педагогіка бакалаврського рівня (Стандарт, 2021).

Передумовами вивчення дистанційного курсу «Цифрова комунікація в освіті» у складі позакредитної дисципліни «Міжкультурні комунікаційні студії» є попередньо набуті студентами такі компетентності:

- ІК-компетентність – здатність до критичного аналізу джерел інформації, пошуку необхідних ресурсів, синтезу, узагальненню та структуруванню продукційованої інформації;
- педагогічна компетентність – здатність та готовність до педагогічного проектування, змістового наповнення та використання цифрових освітніх продуктів у професійній діяльності;
- технологічна компетентність – здатність та готовність до інформатично-технологічної діяльності, а саме постановки цілей створення цифрового освітнього продукту, використанню наявної або розробки нової технології створення освітнього цифрового контенту, тестуванню продукту на відповідність до певних вимог тощо.

Очікувані результати навчання:

- *професійні знання*: основних тенденцій цифровізації освіти та сучасних вимог до вчителя початкових класів в інформаційному суспільстві; видів і форм цифрової комунікації; особливостей академічної цифрової комунікації; правил і норм цифрового комунікаційного етикету.
- *професійні вміння і навички*: ефективно працювати із програмами та онлайн ресурсами для забезпечення цифрової комунікації; ефективно спілкуватися в дистанційному середовищі; раціонально застосовувати онлайн сервіси та програмне забезпечення для організації та проведення комунікаційних заходів в умовах цифрового освітнього середовища.
- *комунікація*: здійснювати цифрову комунікацію, орієнтуючись на вимоги нетикету; прогнозувати, проектувати та коригувати цифрову академічну комунікацію на засадах етики професійного спілкування, застосовуючи правила наукового етикету.

Вивчаючи курс, студенти набувають *знань*:

- основних тенденцій цифровізації освіти та сучасних вимог до вчителя початкових класів в інформаційному суспільстві;
- видів і форм цифрової комунікації;
- особливостей академічної цифрової комунікації;
- правил і норм цифрового комунікаційного етикету.

Студенти набувають *умінь*:

- ефективно працювати із програмами та онлайн ресурсами для забезпечення цифрової комунікації;
- ефективно спілкуватися в дистанційному середовищі;
- раціонально застосовувати онлайн сервіси та програмне забезпечення для організації та проведення комунікаційних заходів в умовах цифрового освітнього середовища.

Курс складається із двох тем, розділених на підтеми:

Тема 1. Академічна комунікація в умовах цифровізації освіти

1) Нормативно-правове й законодавче закріплення процесів цифровізації освіти. Поняття «електронна комунікація», «Інтернет-комунікація», «веб-комунікація», «комунікація, опосередкована комп'ютером» (computer mediated communication).

2) Переваги цифрової комунікації. New Media. Вплив засобів цифрової комунікації на міжкультурне спілкування.

3) Основні форми цифрової освітньої комунікації. Наукова електронна стаття: специфіка жанру.

4) Цифровий етикет: поведінка в онлайн спілкуванні.

Тема 2. Цифрові сервіси освітньої комунікації.

1) Відкрита освіта як необхідна умова здійснення академічної комунікації в цифровому освітньому середовищі. Відкриті курси (MOOC).

2) Онлайн-сервіси для організації вебінарів, інтернет-конференцій та здійснення онлайн-навчання (Skype, ZOOM, Google Meet).

3) Онлайн-ресурси для створення навчального контенту. Інтерактивні презентації, інтерактивне відео (онлайн-сервіси Genially, Learnis, Pictochart, Google Slides, Prezi, Canva). Інтерактивні плакати (Padlet, Glogster). Інтелектуальні карти (Mindmeister).

4) Онлайн-інструменти для організації зворотного зв'язку (ресурси Mentimeter та Slido).

У загальному блоці курсу розміщено його силабус та робочу програму для детального ознайомлення здобувачів із тематикою, видами контролю, оцінюванням завдань тощо. Загальний блок вміщує також глосарій із основними поняттями в галузі міжкультурної комунікації та різних аспектів цифровізації освіти.

Дистанційний курс складається традиційно із надання теоретичних відомостей, практичного їх опрацювання, виконання завдань самостійної роботи, контролю та оцінювання набутих знань і умінь. *Теоретична частина* має на меті надання студентам необхідної наукової та науково-методичної інформації з питань нормативно-правового й законодавчого закріплення процесів цифровізації освіти, розглядається низка ключових понять курсу, серед яких «електронна комунікація», «Інтернет-комунікація», «вебкомунікація», «комунікація, опосередкована комп'ютером» (computer mediated communication). Відзначимо, що теоретичний матеріал викладено стисло, значна кількість теорії узагальнена у вигляді таблиць та інфографіки, що цілком відповідає особливостям сучасного «кліпового» мислення молоді. Крім того, майбутні вчителів початкових класів знайомляться із онлайн інструментами та програмами для комунікації в умовах цифрового середовища, вивчають форми цифрової освітньої комунікації, зокрема розглядають специфіку жанру наукової електронної статті. Доцільно відзначити, що лекційний матеріал подається під час онлайн зустрічей зі студентами, коли для ефективної роботи викладачем організовано активну цифрову взаємодію: впродовж 40-хвилинного заняття здобувачі занурюються в цифрову комунікацію завдяки залученню додаткових ресурсів (складають «хмарку слів» та проходять опитування в програмі Mentimeter, розміщують відповіді на онлайн дошках Jamboard та Padlet,

пишуть повідомлення в чаті та ін.). Для унаочнення теоретичного матеріалу використовується й форма мультимедійної презентації, проте слайди побудовані з урахуванням сучасних вимог (мінімум тексту, максимум інфографіки).

До змісту *практичних занять* в дистанційному курсі «Цифрова комунікація в освіті» включено опрацювання онлайн-сервісів та програм для реалізації цифрової комунікації (Скype, ZOOM, Google Meet для організації вебінарів, інтернет-конференцій та здійснення онлайн-навчання; власне робота в цих сервісах, ознайомлення зі специфікою електронних наукових видань та інноваціями в академічній цифровій комунікації. Серед завдань для *самостійної* роботи переважає виконання творчих проєктів, що набуває вигляду створення цифрових освітніх ресурсів у вигляді ребусів, коміксів, інтерактивних плакатів з певної тематики. Одним із актуальних завдань є усвідомлення правил поведінки в цифровому середовищі, так званого нетикету, з креативним оформленням цих правил (для учнів ЗЗСО, для вчителів, для студентської аудиторії тощо). Фрагменти мультимедійної презентації з етики комунікації в Інтернеті, створеної для усвідомлення студентами ЗВО ключових правил цифрової письмової комунікації наведено на рис. 2.

Рис. 2. Слайди мультимедійної презентації з етики письмової комунікації в Інтернеті для студентів ЗВО

Найголовнішим результатом вивчення дистанційного курсу «Цифрова комунікація в освіті» було усвідомлення та опанування студентами основних форм цифрової комунікації, до яких належать:

- *універсальні форми* (e-mail, messages, спілкування через соціальні мережі, сайти, чати, форуми), які вимагають відповідних навичок (нетикет, кібербезпека);
- *форми наукової комунікації* (е-конференції, вебінари, е-журнали) із вимогами дотримання принципів академічної доброчесності, підтримки відкритого доступу до наукових публікацій та ін.;
- *навчальна цифрова комунікація* (електронні освітні ресурси, спільна робота у Google додатках, комунікація в умовах дистанційного середовища та ін.). Тут йдеться про створення цифрового освітнього середовища зі специфічними вимогами до контенту;
- *комунікація з використанням засобів мультимедіа*, що дозволяє залучити до спілкування не лише слова, а весь комплекс візуальних та звукових образів, що значно підсилює вплив на респондентів.

ОБГОВОРЕННЯ

Під час проєктування дистанційного курсу було досліджено особливості застосовування e-learning платформ, від вибору яких залежить якість процесу навчання. Ми спиралися на думку В. Вишнівського та інших (2014), які відзначали, що платформа дистанційного навчання – це центральний елемент, навколо якого збираються учасники дистанційної освіти. На сьогодні існує значна кількість e-learning платформ (систем управління навчанням), які поділяються на комерційні (Blackboard, LearningSpace, WebTutor та ін.) та безкоштовні (ATutor, Dokeos, ILIAS, Moodle та ін.). Ми погоджуємось з більшістю вітчизняних науковців, які вважають Moodle однією із найдоцільніших у використанні в умовах вітчизняних ЗВО, оскільки вона відповідає всім основним вимогам, що висуваються до сучасного дистанційного навчання: функціональність, надійність, стабільність, вартість, відсутність обмежень за кількістю ліцензій на слухачів, наявність вбудованих засобів розробки та редагування навчального контенту (Вишнівський та ін., 2014).

Важливим було також обґрунтування базових теоретичних понять на основі сучасних наукових розвідок. Так у розумінні «цифрової культури особистості» ми виходили із її тлумачення як системи поведінки особистості в умовах цифрового суспільства, що включає культуру комунікації (Web-спілкування, Network Etiquette), раціональне споживання інформації (медіаграмотність), розвинене критичне мислення та ефективне використання цифрових технологій для забезпечення особистих потреб та успішної професійної діяльності (Воронова, Гаврілова, 2017). Загальне поняття міжкультурної комунікації було розтлумачене, ґрунтуючись на розвідках вітчизняних науковців І. Бахова (2012), М. Галицької (2014), В. Манакіна (2012), а також положеннях зарубіжних вчених W. Gudykunst та ін. (2005), I. Hill (2006), S. Ting-Toomey та T. Dorjee (2015). Це забезпечило науковий рівень курсу та можливість залучати здобувачів до повноцінної цифрової комунікації.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Дистанційний курс «Цифрова комунікація в освіті» у складі навчальної позакредитної дисципліни «Міжкультурні комунікаційні студії» в проєкті програми Еразмус+ напряму Жан Моне «Україна – ЄС: міжкультурна комунікація в освіті» було прочитано для здобувачів магістерського рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» у другому семестрі 2020-2021 навчального року. У загальному контексті проєкту ERASMUS+ дистанційний курс «Цифрова комунікація в освіті» було створено з метою надання теоретичних знань та практичних навичок з академічної міжкультурної комунікації в умовах цифрового середовища. Тобто вивчення цього

курсу, як складника «Міжкультурних комунікаційних студій», вирішувало актуальне на сьогодні завдання опанування різних форм цифрової комунікації: освітньої, наукової, формальної, неформальної та ін. Проведена наприкінці курсу рефлексія у вигляді опитування студентів, які прослухали цей курс, довела актуальність та своєчасність його проведення. Студенти із задоволенням відвідували онлайн заняття, виконували завдання, опрацьовували численні запропоновані цифрові ресурси.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в залученні нових ресурсів для цифрової комунікації та розширення практичних навичок здобувачів щодо самостійної організації онлайн-заходів та здійснення наукової цифрової комунікації.

Список використаних джерел

1. Gudykunst W.B., Lee C.M., Nishida T. & Ogawa N. Theorizing about intercultural communication. In *Theorizing about intercultural communication* / W.B. Gudykunst (Ed.). Thousand Oaks CA: Sage, 2005. Pp. 3–32.
2. Hill I. Student types, school types and their combined influence on the development of intercultural understanding. *Journal of Research in International Education*, 2006. Vol. 5, no. 1, Pp. 5–33.
3. Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for LifeLong Learning. 2018. Brussels. URL: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5464-2018-ADD-2/EN/pdf>.
4. Recommendation of the European Parliament and to the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning (2006/962/EC). *Official Journal of the European Union*. 2006. URL : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:EN:PDF>.
5. Ting-Toomey S., Dorjee T. Intercultural and intergroup communication competence: Toward an integrative perspective. *The handbook of communication science: Communication competence* / A. F. Hannawa & B. H. Spitzberg (Eds.). Berlin: De Gruyter Mouton, 2015. Vols. 22. Pp. 503–538.
6. Бахов І. С. Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу культур. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*, 2012. № 2, С. 34–43.
7. Биков В. Ю., Кухаренко В. М., Сиротенко Н. Г., Рибалко О. В., Богачков Ю. М. Технології розробки дистанційного курсу: навчальний посібник. Київ: Міленіум, 2008. 324 с.
8. Вишнівський В. В., Гніденко М. П., Гайдур Г. І., Ільїн О. О. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів. Київ: ДУТ, 2014. 140 с.
9. Воронова Н. С., Гаврілова Л. Г. Цифрова культура як феномен сучасного інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. праць*, 2017. Вип. 48. С. 5–18.
10. Гаврілова Л., Бескорса О., Ішутіна О. Упровадження курсу «Міжкультурна комунікація в освіті» в професійну підготовку майбутніх учителів. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти, 2019. Вип. 11. С. 50–61.
11. Гаврілова Л. Г., Ябурова О. В. Моніторинг англомовної компетентності студентів педагогічного університету. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* : наук. журнал / гол.ред. А. А. Сбруєва. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. № 1 (65). С. 14–22.
12. Галицька М. М. Міжкультурна комунікація та її значення для професійної діяльності майбутніх фахівців. *Освітнологічний дискурс*, 2014. № 2 (6). С. 23–30.
13. Манакин В.М. Мова і міжкультурна комунікація. Київ: ЦУЛ, 2012. 288 с.
14. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
15. Про програму – Національний Erasmus+ офіс в Україні. URL: <https://erasmusplus.org.ua/erasmus/pro-prohamu.html>.
16. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта галузі знань 01 Освіта/Педагогіка бакалаврського рівня. Затверджено наказом МОН України від 23.03.2021 р. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2021/03/23/013%20Pochatkova%20osvita_28.03.doc.

References

1. Gudykunst, W.B., Lee, C.M., Nishida, T. & Ogawa, N. (2005). Theorizing about intercultural communication. In *Theorizing about intercultural communication* / W.B. Gudykunst (Ed.). Thousand Oaks CA: Sage, 3–32. [in English].
2. Hill, I. (2006). Student types, school types and their combined influence on the development of intercultural understanding. *Journal of Research in International Education*, 5 (1), 5–33. [in English].
3. Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for LifeLong Learning (2018). Brussels. <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5464-2018-ADD-2/EN/pdf>. [in English].
4. Recommendation of the European Parliament and to the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning (2006/962/EC). *Official Journal of the European Union* (2006). <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:EN:PDF>. [in English].
5. Ting-Toomey, S., & Dorjee, T. (2015). Intercultural and intergroup communication competence: Toward an integrative perspective. *The handbook of communication science: Communication competence* / A. F. Hannawa & B. H. Spitzberg (Eds.). Berlin: De Gruyter Mouton, 22, 503–538. [in English].
6. Bakhov, I. S. (2012). Mizhkulturna komunikatsiia v konteksti hlobalizatsiinoho dialohu kultur [Intercultural communication in the context of cultural dialogue globalization]. *Bulletin of the National Academy State Border Service of Ukraine*, 2, 34–43. [in Ukrainian].
7. Bykov, V. Yu., Kukharenko, V. M., Syrotenko, N. H., Rybalko, O. V., & Bohachkov, Yu. M. (2008). *Tekhnolohii rozrobky dystantsiinoho kursu [Distance course development technologies]*. Kyiv: Milenium. [in Ukrainian].
8. Vyshnivskiy, V. V., Hnidenko, M. P., Haidur, H. I., & Ilin, O. O. (2014). *Orhanizatsiia dystantsiinoho navchannia. Stvorennia elektronnykh navchalnykh kursiv ta elektronnykh testiv [Organization of distance learning. Creation of electronic training courses and electronic tests]*. Kyiv: DUT. [in Ukrainian].

9. Voronova, N. S., & Havrilova, L. H. (2017). Tsyfrova kultura yak fenomen suchasnoho informatsiino-komunikatsiinoho pedahohichnoho seredovyscha [Digital culture as a phenomenon of modern information and communication pedagogical environment]. *Means of educational and research work*, 48, 5–18. [in Ukrainian].
10. Havrilova, L., Beskorsa, O., & Ishutina, O. (2019). Uprovadzhennia kursu «Mizhkulturna komunikatsiia v osviti» v profesiinu pidhotovku maibutnikh uchyteliv [Introduction of intercultural communication studies into the curriculum of pedagogical university]. *Professionalism of the Teacher: Theoretical and Methodological Aspects*, 11, 50–61. [in Ukrainian].
11. Havrilova, L. & Yaburova, O. (2017). Monitorynh anhlomovnoi kompetentnosti studentiv pedahohichnoho universytetu [Monitoring of English language competence of pedagogical university students]. *Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies*, 1 (65), 14–22. [in Ukrainian].
12. Halytska, M. M. (2014). Mizhkulturna komunikatsiia ta yii znachennia dlia profesiinoi diialnosti maibutnikh fakhivtsiv [Intercultural communication and its significance for the professional activities of future professionals]. *Educational discourse*, 2 (6), 23–30. [in Ukraine].
13. Manakin, V. M. (2012). *Mova i mizhkulturna komunikatsiia* [Language and intercultural communication]. Kyiv: TsUL. [in Ukrainian].
14. Law of Ukraine on Education. (05.09.2017) № 2145-VIII. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. [in Ukrainian].
15. About the Programme (n.d.). *National Erasmus+ Office in Ukraine*. <https://erasmusplus.org.ua/erasmus/pro-programu.html>. [in Ukrainian].
16. Standard of Higher Education in the Specialty 013 Primary Education in the Field of Knowledge 01 Education / Pedagogy of the Bachelor's Level. Approved by the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine (23.03.2021). https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2021/03/23/013%20Pochatkova%20osvita_28.03.doc. [in Ukrainian].

DIGITAL FORMS OF INTERCULTURAL COMMUNICATION IN EDUCATION: EXPERIENCE OF ERASMUS + JEAN MONNET MODULE IMPLEMENTATION

L. Havrilova, O. Beskorsa, O. Ishutina

SHEI "Donbas State Pedagogical University", Ukraine

Abstract.

Formulation of the problem. The article presents some aspects of implementing the training course "Intercultural Communication Studies", developed within the Erasmus + Jean Monnet Module "Ukraine – EU: Intercultural Communication in Education" for master students of the specialty 013 Primary education of the State Higher Educational Institution "Donbas State Pedagogical University". It is proved that the inclusion of the theme "Digital Communication in Education", presented in the form of a distance course, is relevant in the context of rapid informatization and globalization processes in society and education, and almost total distance learning caused by the global pandemic COVID-19. Therefore, the main purpose of the paper is to highlight the structure and content of the distance course, to overview the main forms of digital communication implemented in a distance learning environment.

Materials and methods. The method based on which the distance course was designed is the so-called five-stage theory of V. Kukhareno, V. Bykov, etc., which includes analysis, design, development, implementation, and evaluation. Currently, the course described in the article, after passing all the stages, is in a state of improving and updating the materials, including online services for the digital communication implementation.

Results. The results of the study include: determining the place of the distance course "Digital Communication in Education" in the structure of the course "Intercultural Communication Studies" within the project of the Erasmus + program Jean Monnet "Ukraine – EU: Intercultural Communication in Education"; representing the structure and themes of the course, basic competences and learning outcomes that should be developed as a result of studying the course; describing the content of the theoretical part, practical classes, forms of individual work of the students. The main forms of digital communication are singled out, they are universal forms, forms of scientific communication, educational digital communication, and communication with the use of multimedia tools.

Conclusions. In the conclusions, the assessment of learning outcomes provided by students is noted and prospects for further research are formulated.

Key words: communication, intercultural communication, digital communication, European values, digital etiquette.

